

Vezetői körlevél

PÉNZÜGYI SZERVEZETEK FELÜGYELETÉÉRT ÉS FOGYASZTÓVÉDELEMÉRT FELELŐS ALELNÖK

Vezetői körlevél a 'A tőke megfelelés belső értékelési folyamata (ICAAP), a likviditás megfelelésének folyamata (ILAAP) és felügyeleti felülvizsgálatuk, valamint az üzleti modell elemzésről szóló kézikönyv' módosításáról

I. A JTM szabályok alá tartozó ügyletek kezelésének módja a kiemelten kockázatos portfóliókon belül, a kellően prudens banki eljárás ösztönzésének érdekében

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a bankok belső tőke megfelelés értékelési folyamatának (ICAAP) felülvizsgálata során – a kiemelten kockázatos portfóliókon keresztül – a magyar piacon jelenlévő és kockázatokat jelentő ügyletekre kiemelt figyelmet fordít, és elvárja a 2. pillér alatt többlettőke-követelmény megképzését.

A jövedeleमारányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti arányok szabályozásáról szóló 32/2014. (XI.10.) MNB rendelet (JTM rendelet) a fogyasztók túlzott eladósodottságának megelőzését és az ebből fakadó rendszerszintű hitelezési kockázatok mérséklését célozza. Az MNB valamennyi vizsgálatában kiemelt figyelmet fordít e célok megvalósulására, és – a piaci stabilitás és a fogyasztók biztonsága érdekében – a szükséges intézkedések (szankciók) megtételével határozottan fellép a JTM szabályokat esetlegesen sértő, valamint a kockázatos intézményi gyakorlatokkal szemben. Ha egy bank nem körültekintően jár el a JTM szabályokat érintően, úgy 2017 július óta ezen ügyletei is a kiemelten kockázatos portfóliókhoz sorolódnak. Az MNB jogszabálysértés és az érintett ügyletek nem kellően prudens kezelése esetén – a szabálysértés súlyosságától, illetve a kockázatos gyakorlat mértékétől függően – többlettőke-követelmény meghatározását tartja indokoltnak, amely akár 1250%-os kockázati súllyal meghatározott tőketöbbletet is jelenthet az adott banknak.

Az MNB célja, hogy elősegítse a prudens és körültekintő hitelbírálati gyakorlatot, ezért felülvizsgálta a felügyelt intézményeknek összeállított módszertani kézikönyv (A tőke megfelelés belső értékelési folyamata (ICAAP), a likviditás megfelelésének belső értékelési folyamata (ILAAP) és felügyeleti felülvizsgálatuk, valamint az üzleti modell elemzésről szóló kézikönyv) kiemelten kockázatos portfóliókhoz kapcsolódó 4-5. számú mellékletét.

A módosítás szerint a JTM rendelet hatálya alá tartozó, de az előírt JTM szabályoktól eltérően szerződött lakossági ügyletek esetén a teljes kivettség tőkével fedezendő (a többlettőke-követelmény mértéke az 1250%-os kockázati súllyal meghatározott érték). A JTM szabályokat sértő ügyletnek minősül, ha a bank a JTM rendeletben meghatározott jövedeleमारányos törlesztőrészlet mutató (JTM) számítási módját, alkalmazását, a kivételszabályokat és bármely egyéb kapcsolódó előírást nem, vagy nem teljeskörűen teljesíti a hitelezési folyamata során.

A módosítás érinti a nem prudens banki gyakorlatra vonatkozó előírásokat is. A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény, valamint a körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és a hitelképesség vizsgálatáról szóló

361/2009. (XII. 30.) korm. rendelet előírásai alapján – a felelős hitelezés érdekében – a hitelezőknek meg kell vizsgálnia a hitelbírálat során a fogyasztók hitelképességét. A hitelező a rendelkezésére álló információk alapján értékeli a hitelképességet, és kizárólag akkor tesz ajánlatot hitelszerződés megkötésére, ha valószínűsíthető, hogy a fogyasztó képes a szerződésből eredő kötelezettségeinek maradéktalan teljesítésére. Az információk főszabály szerint a fogyasztó által nyújtott tájékoztatáson és a hitelreferencia-szolgáltatás igénybevételén alapulhatnak. Az MNB álláspontja szerint az ügyfél jövedelmi helyzetének és egyéb hiteltartozásainak kellően alapos feltárása érdekében elvárt a Központi Hitelinformációs Rendszerből (KHR) a rendelkezésre álló ügyfél-információk (negatív események és pozitív hiteltörténet) teljeskörű lekérdezése. Az ágazati jogszabályok lehetővé teszik, hogy a hitelező minden olyan hitelkérelmet elutasítson, amikor a fogyasztó hozzájárulásának hiányában a hitelreferencia-szolgáltatás igénybevételével a pozitív hiteltörténeti adatok ellenőrzésére nincs lehetősége. E hitelbírálati gyakorlat akkor áll összhangban a hitelképesség vizsgálatra vonatkozó jogszabályi előírásokkal, ha erről a bank a fogyasztót előzetesen és átláthatóan tájékoztatja pl. a terméktájékoztatóban vagy az általános szerződési feltételekben.

A fentiekre tekintettel az MNB elvárja a bankoktól, hogy a JTM értékének számításánál az ügyfél egyéb hiteltartozásairól KHR lekérdezéssel győződjenek meg. Ha a fogyasztó nem járul hozzá a pozitív hiteltörténeti adatok KHR-ből való lekérdezéséhez (és a bank vonatkozó belső szabályzatában nem rögzíti az ilyen hitelkérelmek kizárását), de a hitelképesség vizsgálata más forrásból származó adatokkal is elvégezhető, a hitelező dönthet a hitelkérelem pozitív elbírálásáról. A hitelező köteles az ilyen ügyleteket 2019. október 1-jétől rendszereiben/analitikájában is számontartani, és a teljes bruttó kitettséget tőkével fedezni. Ha a bank nem jelöli azon ügyleteket, ahol a hitelbírálat előtt a pozitív hiteltörténet KHR-ből történő lekérdezése elmaradt, a felülvizsgált módszertani kézikönyv 4. számú mellékletében rögzített alkalmazási határidő után folyósított teljes (JTM rendelet alá tartozó) állományra köteles 1250%-os kockázati súllyal meghatározott többlettőkét megképezni.

A módszertani változásokat követően prudensebbé váló banki gyakorlat várhatóan mérsékelni fogja a bankok hitelezési kockázatát és biztosítottá válik a fennmaradó kockázatok kellően konzervatív kezelése.

A bankok által elutasított (a pozitív hiteltörténeti adatokra vonatkozó KHR lekérdezéshez hozzá nem járuló) ügyfelek azonban hiteligénnyel a pénzügyi vállalkozásokhoz is fordulhatnak. A korábban említett tőkekövetelmény előírás ugyanis e szolgáltatókra nem vonatkozik, így nagyobb eséllyel nyújthatnak hitelt az érintett ügyfeleknek. Elkerülendő ugyanakkor, hogy a pénzügyi vállalkozások banki forrásból, közvetve finanszírozzanak a pozitív KHR lekérdezéshez hozzá nem járuló ügyfeleket, a bankok kötelesek a lakossági hitelezési tevékenységet folytató pénzügyi vállalkozások refinanszírozása előtt meggyőződni, hogy az a belső szabályozásában és általános szerződési feltételeiben rögzítette-e hitelbírálati feltételként a pozitív hitelinformációs adatok lekérdezéséhez való hozzájárulást. Ennek hiányában a bank – függetlenül a hitelcélról – köteles a pénzügyi vállalkozás felé fennálló teljes új kitettségre 1250%-os kockázati súllyal meghatározott többlettőkét megképezni.

Az MNB a megfelelő felkészülés érdekében a 2019. október 1-jét követően kötött ügyleteknél várja el az előírások alkalmazását, amelyeket az ezt követően induló ICAAP felülvizsgálatok, átfogó vizsgálatok és pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó ellenőrzési eljárások során fog ellenőrizni.

II. A likviditás megfelelőségének (ILAAP) felügyeleti felülvizsgálata során meghatározott többlettőkekövetelmények bevezetése

Az MNB makro- és mikroprudenciális eszköztára jelenleg több dimenzió mentén (pl. devizális eltérés, lejárat eltérés, swappiaci ráutaltság, bankközi finanszírozás) kezeli a likviditási és finanszírozási kockázatokat. Ennek ellenére maradnak lefedetlen területek, melyek néhány intézmény esetében materiális hiányosságot jelentenek. A felügyeleti tapasztalatok azt mutatják, hogy a vizsgálatok lezárásakor tett megállapítások számszerűsíthető követelmények hiányában nem mindig eredményezik a bank oldaláról a kockázatok megfelelő kezelését. Ezért az MNB lépéseket tesz a követelmények számszerűsítésére, illetve azoknak számonkérhetőbb formában történő megfogalmazására.

A jelenlegi jogszabályok által lefedett kockázatokhoz képest ezen jelentkező kockázatok nem ugyanolyan súllyal érintenek minden intézményt, ezért általános szabályozás helyett inkább egyedi sajátosságokat figyelembe vevő eszköz használata indokolt. A likviditási szabályozás átláthatóságának megőrzése érdekében indokolt ugyanakkor a követelményeket lehetőleg nem önállóan, hanem valamilyen már meglévő szabályozáshoz képest additív módon meghatározni.

A többlet-követelmények meghatározásával kapcsolatban egyrészt elvárás a rugalmasság. Ez egyszerre jelenti az újfajta kockázatok megjelenésére történő gyors reagálási képességet, a bankok közötti különbségek figyelembevételét, illetve az érintett állományok bankon belüli gyors fel-, illetve leépülésére való reagálás képességét. A többletkövetelményekkel szemben másrészt elvárás a transzparencia és az egyenlő elbánás elve is.

A fentiek megvalósítása céljából az MNB a likviditáshoz kapcsolódó jogszabályokon túli többletkövetelmények, azaz II. pilléres előírások bevezetéséről döntött, melyeket a ICAAP-ILAAP-BMA kézikönyvben teszi közzé.

A kézikönyv fő szövegébe csak a többletkövetelmények meghatározásának lehetősége került bele. A tényleges előírásokat melléklet¹ tartalmazza, melynek éves felülvizsgálata biztosítja az új kockázatokra történő reagálás képességét.

Mivel a likviditási kockázatok gyorsan változhatnak, ezért az MNB nem rögzíti nominálisan, vagy százalékos értékben a többletkövetelményeket (mint tőke esetében az évente megállapított SREP rátát). Az MNB csak a módszertant határozza meg, az intézmény maga számolja ki a követelményeket minden időpontra vonatkozóan, amelyek teljesítését az rendszeresen ellenőrzi. A számítási módszertan felülvizsgálatára az ILAAP vizsgálatok keretében kerül sor.

Többletkövetelményt egyelőre csak a betétkoncentráció kapcsán vár el az MNB, melyet az LCR szabályozáshoz képest határozott meg. Nagybetétnek számít annak az ügyfélcsoportnak a betétje, amelyik eléri a teljes betétállomány 2,5 százalékát. Az ilyen betétek limit feletti részére kell annyi többlet kiáramlást számolni, mely az LCR-ben már meglévő (átlagos) kiáramlást 100 százalékra emeli. A többlet kiáramlás beáramlással is fedezhető. A pontos módszertant a 11. számú melléklet tartalmazza.

A kézikönyv mellékletében további, likviditás szempontjából kockázatosnak tartott portfóliók is megtalálhatók, amelyekre egyelőre az MNB nem határoz meg számszerű többlet-követelményt. Esetükben várhatóan 2019 őszén, egy banki konzultáció után határozza meg az MNB a számszerű elvárásait.

A kézikönyv további kiegészítését képezi 'Az ILAAP vizsgálat kiemelt területei' (10. számú melléklet) is, amely a jogszabályok által előírt mutatók számításában tapasztalt gyakori hibákat és ebből következően az ILAAP vizsgálatok kiemelt témáit tartalmazza.

A bankokkal szembeni elvárások ütemezése tekintetében a 2019. február végére vonatkozó LCR jelentésben az MNB már kéri a többletkövetelmény teljesítését és adatszolgáltatásban történő jelentését². A többi kockázatot illetően egyelőre csak felkészülést vár el az intézményektől. A 2019. harmadik negyedévben várható konzultáció és kézikönyv-módosítás részletesen fogja tartalmazni az elvárásokat és azok teljesítési határidejét.

Dr. Windisch László
a Magyar Nemzeti Bank alelnöke

¹ 11. számú melléklet: Tájékoztató a felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében kiemelten kezelt instabil forrásokról és a hozzájuk kapcsolódó likviditási előírásokról

² Tekintettel a néhány érintett ügyletre adatszolgáltatási szempontból nem tartjuk indokoltnak nagyobb felkészülési idő biztosítását.